

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

Faludi Andrea

A terminológiai munka helye és szerepe a dokumentációkészítés és -fordítás komplex folyamatában

Nyelvtudományi Doktori Iskola

Vezetője: Dr. Tolcsvai Nagy Gábor akadémikus, egyetemi tanár

Fordítástudományi Doktori Program

Vezetője: Dr. Klaudy Kinga DSc, egyetemi tanár

A bizottság tagjai és tudományos fokozatuk:

Elnök: Dr. Klaudy Kinga DSc, egyetemi tanár

Bírálok: Dr. Bölcskei Andrea PhD, habil., egyetemi docens

Dr. Sermann Eszter PhD, egyetemi adjunktus

Tag: Dr. Sólyom Réka PhD, egyetemi docens

Titkár: Dr. Tamás Dóra PhD

Póttagok: Dr. Kis Balázs PhD

Dr. Ábrányi Henrietta PhD

Témavezető: Dr. Fóris Ágota PhD, habil., egyetemi tanár

Budapest, 2020

1. A kutatás tárgya és relevanciája

Az értekezés tárgya a műszaki dokumentációkészítés és -fordítás folyamatának projektszemléletű, tudományos vizsgálata. A műszaki dokumentációk készítése mára önálló iparágga fejlődött. Kezdetben a műszaki dokumentáció készítése *a folyamatmenedzsment részeként* a termékek és szolgáltatások sorozatgyártásának támogatására jött létre, hogy egy adott terméket folyamatosan ugyanabban a minőségben tudjanak létrehozni.

Napjainkban a forrás- és célnyelvi dokumentáció létrehozását is törvényi keretek szabályozzák, értelemszerűen a termék, illetve a szolgáltatás értékesítési területeinek jogszabályai. Magyarországon jelenleg a *2012. évi LXXXVIII. törvény – a termékek piacfelügyeletéről* határozza meg a termékekhez, szolgáltatásokhoz kapcsolt dokumentációk elkészítését. A jogszabályi környezetnek köszönhetően a használati és kezelési útmutatókat kötelező jelleggel a célnyelven (esetünkben korlátozzuk ezt Magyarországra), magyar nyelven is létre kell hozni.

A műszaki dokumentációk döntő többségének eredeti nyelve az angol, írójuk pedig sokféle képzettséggel rendelkezhet. Bizonyos esetekben szakemberek (pl. mérnökök) készítik, akik az angol nyelvet nem anyanyelvként vagy anyanyelvi szinten használják, más esetben az angolt anyanyelvi szinten beszélő, de a szakterületet nem szakértői szinten értő, elsősorban nyelvi szakemberek. A műszaki dokumentációt író szakemberek munkakörének megnevezése általában a *műszaki szakszövegíró (technical writer)*.

A magyar nyelvű műszaki dokumentáció így nagyon gyakran fordítás eredményeként jön létre, amelyet – különösen abban az esetben, ha a műszaki dokumentációt a magyaron kívül több nyelvre is el kell készíteni – fordítóirodák végeznek. A fordítási szolgáltatók folyamatot dolgoznak ki a fordítások elkészítésre, erre Magyarországon bevezetett szabvány is létezik. A legfrissebb az MSZ EN ISO 17100:2015 *Fordítási szolgáltatások. Fordítási szolgáltatások követelményei szabvány. (ISO 17100:2015 + Amd 1:2017) EGYESÍTETT VÁLTOZAT*. Magyar fordítása 2019 júliusában jelent meg. (Eredeti: *Translation services. Requirements for translation services (ISO 17100:2015 + Amd 1:2017) CONSOLIDATED VERSION*).

A fordítások minőségét több tényező határozza meg, köztük a fordítási szakmában gyakran emlegetett tényező, az eredeti szöveg minősége. Minél jobb „minőségű” a szöveg, annál jobb „minőségű” célnyelvi szöveg készíthető belőle, illetve annál könnyebb

a célnyelvi szöveg elkészítése. Például nagy segítséget jelent a fordítás során, ha már az eredeti szöveg is megfelelő terminusokat használ, és a terminusok használata következetes.

A szakirodalom sokat foglalkozik mind a fordítási, mind a terminológiai munkafolyamattal és -módszerekkel, ám jelenleg nem áll rendelkezésünkre olyan átfogó kutatás, amely a dokumentációírást és -készítést vizsgálná hasonló mélységben és alapossággal. Még kevesebb anyagot ismerünk a terminológia dokumentációban betöltött szerepével kapcsolatban.

A téma előzményeként meg kell említenem, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem korábbi terminológia mesterszakán (2011–2018) már megjelent a dokumentáció kérdésköre a differenciált szakmai ismeretek között. A szak pillanatnyi megszűnésével a dokumentációs ismeretekre vonatkozó kutatások nem álltak meg: a TERMIK kutatói a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudomány Kara „A magyar nyelv és a szakmai kultúra. Magyar nyelvészeti kutatások a tartalomfejlesztés és a dokumentáció területén” című kutatási pályázata (2019–2021) keretében továbbra is folytatják a dokumentációt, a szakszövegeket, a szakszövegírást stb. érintő kutatásokat. (A pályázat keretében az első kötet *Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás* címmel jelent meg, lásd Fóris és Bölcskei szerk. 2019.)

2. A kutatás célja, módszerei

2.1 Kutatási célok, kutatási kérdések

A kutatás elsődleges célja a *dokumentáció* fogalmának, továbbá fordítással és a terminológiával való kapcsolatának vizsgálata. Szintén cél a *fordítási folyamat* projektszemléletű, tudományos vizsgálata, különös tekintettel a *dokumentáció* és a *terminológia*, a *dokumentum-menedzsment*, a *terminológiai munka* és a *terminológiai adatbázisok* építésére/használatára a fordítás modern folyamatában.

A kutatásban olyan kérdésekre keresem a választ, hogy Mi a dokumentáció? Miért tekinthető speciálisnak a dokumentációfordítás? Hogyan kapcsolódik egymáshoz a forrásnyelvi és célnyelvi szöveg készítésének folyamata a dokumentáció esetében? Milyen a „könnyen fordítható” dokumentáció? Hogyan csökkentheti a megfelelő dokumentációkészítési gyakorlat a fordítási költségeket? Milyen szerepet tölt be, és hol jelenik meg a terminológiai munka a komplex dokumentációkészítési és -fordítási

folyamatban? Továbbá, hogy van-e elfogadott gyakorlat a terminológiakezelést illetően a komplex dokumentációkészítési és fordítási folyamatban?

2.2 A kutatás elméleti háttere

Az értekezés több tudományterület, a fordítás, a terminológia és a dokumentáció határmezsgyéjén vizsgálódik, így a kutatás elméleti háttere ezek kapcsolódási pontjait jelenti. A kapcsolódási pontokat az értekezés harmadik fejezetében mutatom ki.

A célnyelvi dokumentációk elkészítésével kapcsolatban gyakran emlegetik a lokalizáció jelenségét, ezért elsőként a *lokalizáció és fordítás* fogalmát, egymáshoz való viszonyukat vizsgálom. A vonatkozó szakirodalom (Esselink 2000, 2003 és Sermann 2013) kritikai vizsgálatával kimutattam, hogy a „hagyományos” fordítás és lokalizáció közötti különbség elsősorban nem a tevékenység jellegében ragadható meg, inkább szemléletbeli különbségről van szó: a gyártók, informatikusok stb. lokalizációnak nevezik azt a folyamatot, amikor a terméküket, szolgáltatásukat a célnyelvi környezethez igazítják, és az ő szempontjukból a fordítás ennek a folyamatnak csak egy, olykor marginálisnak tűnő eleme. A lokalizációs folyamatban részt vevő nyelvi közvetítést végző szakemberek nem különböztethetők meg a fordítóktól, sőt, a lokalizációval foglalkozó szakemberek gyakorta rendelkeznek fordítási háttérrel (Pym 2002). Mi több, az utóbbi időben a két tevékenység egyre jobban összemosódott, és a változások leginkább a tartalomfejlesztés irányába mutatnak. „They are increasingly more about being a content editor than a translator...” (Agwu 2016: 1121), [Ők (ti. a fordítók) egyre inkább tartalomfejlesztők, mintsem fordítók].

Összegezve elmondható, hogy a *fordítás* terminus helyettesítése a *lokalizáció* terminusával indokolatlanná válik, ha a fordítás fogalmába a szakirodalmi hagyománynak megfelelően beleértjük a kulturális megfeleltetést is, illetve hogy a lokalizációs folyamat nemnyelvi és nyelvi feladatai valójában a fordítási folyamat integratív részét képezik. Például a lektorálás (egynyelvű és kétnyelvű lektorálás stb.) jogosan tekinthető a fordítási folyamat integratív részének, ahogyan több más olyan lépés is, amelyet nem kifejezetten fordításnak nevezünk, de a fordított, célnyelvi tartalom minőségének biztosítását szolgálja (QA, terminológiai munka, fordítandó tartalom előkészítése).

A nagy mennyiségű, fordításslátszólgáltatók által végzett szakfordítások jelenségét a *minimális fordítás* (Heltai 2014) keretein belül értelmezem, amely lehetővé teszi, hogy a szakfordítások fordítási megfelelésségének vizsgálatát akár teljesen az információtartalom

közvetítésének kérdésére redukáljuk. Az információ a fogalmakban érhető tetten, a szakmai fogalmakat pedig a terminusok testesítik meg. „Ahhoz, hogy a fordított szövegek koherensek legyenek és a megfelelő kohéziót is megteremtse a fordító, a forrásnyelven és a célnyelven egyaránt törekedni kell a terminusok következetes használatára” (Fóris 2019: 211).

Nagyobb hangsúlyt fektetnek a dokumentáció gyökereinek és történetének áttekintésére. Megvizsgálom a dokumentáció fogalmát, lehetséges értelmezéseit, bemutatom, hogy a dokumentáció alkalmazott nyelvtudomány körébe való sorolása nem új keletű, Szépe már 1967-ben írt a dokumentációs alkalmazott nyelvészetről. A dokumentáció magyar nyelvű szakirodalma a 20. század közepéhez köthető, és a vizsgálódások elsősorban a könyvtártudomány keretein belül zajlottak. Ezért is hiánypótló a TERMIK keretében elindult, a műszaki dokumentáció elveivel és gyakorlatával foglalkozó kutatási projekt.

A könyvtártudományi szakirodalom is felhívja a figyelmet arra, hogy a dokumentáció szoros kapcsolatban áll más tudományterületekkel, Koltay és Prókai (2010) például figyelemreméltónak tartja a szemiotika, a könyvtár- (vagy információ-) tudomány és a terminológia kapcsolatát, mivel mindegyik tudományterület érdeklődése kiterjed a tartalom és reprezentációi, a jelölt és a jelölő, a hivatkozott tárgy és a hivatkozás közötti kapcsolatok vizsgálatára.

A releváns (információtudományi, dokumentációs, terminológiai) szakirodalom alapján megállapítható, hogy az információtudomány feltárási eszközei (tezauruszok, ipari alkalmazások, ontológiák) és a terminológia tudománya is az információk feltárással, tárolásával és újrafelhasználásával foglalkoznak. A dokumentumok indexeléséhez használt szabványosított terminológia lehetővé teszi, hogy a dokumentáció szisztematikus és egyértelmű legyen. Az információkereső nyelvek (szerencsés esetben) szabványosított terminológiai rendszerek.

A dokumentáció és terminológia kérdéskörének áttekintése során fontosnak tartom a frissebb tudományos eredmények, többek között Cabré (1999), Faludi (2017), Fóris és Faludi (2019), Fóris (2006, 2015, 2018, 2019) eredményeinek ismertetését. Cabré (1999) megállapításán némileg módosítva elmondható, hogy a terminológia a dokumentáció három fontos területén játszik alapvető szerepet: (1) a szakszövegek írásában (*technical writing* avagy *műszaki szakszövegírás*, *műszaki írás* [wikipedia.org], *szakírás* [Fóris és Faludi 2019]), (2) a szakszövegek fordítása és tolmácsolása során, és

(3) az információk rögzítése, tárolása és kinyerése (*dokumentum-menedzsment* [Fóris és Faludi 2017]) területén.

Továbbá fontosnak tartom bemutatni a terminológia fordításban betöltött szerepét. Röviden összefoglalva, hagyományosan a fordítási folyamat két lépésében, a fordítás előkészítése és a lektorálás-ellenőrzés során jelenik meg markánsan a terminológiai munka; a fordítási munkafolyamat pedig még egyszerűbbé, gyorsabbá és koherensebbé válik, ha már az eredeti szöveget is úgy írják meg, hogy a forrásnyelvi szöveg terminológiailag ellenőrzött, egységesített (Fóris 2018).

A fordítás során gyakori eljárás az úgynevezett *ad-hoc terminológiai munka* végzése, azonban ezt mindenképp tanácsos elkerülnünk, mert ez esetben már a vizsgálat módja sem lehet kielégítő: először is, mert a hiba kockázata rendkívül magas (a fogalmat nem lehet elég alaposan elhatárolni a hasonló fogalmaktól), továbbá mert aránytalanul nagy ráfordítást igényel (tisztázni kell a tárgyi összefüggéseket, és bizonyos esetekben hosszabb dokumentációkutatást kell végezni) (KÜDES 2018). (Az ad-hoc terminológiai munkáról magyarul lásd Tamás 2014.)

Ha egy bizonyos tárgykörben felhalmozódnak a megrendelések, vagy nagyobb megrendelésállomány várható, érdemes *szisztematikus terminológiai munkát* végezni az adott területen. A szisztematikus terminológiai munka előnye, hogy relatíve csekély többletráfordítással jelentősen magasabb értéket eredményez, ugyanis egyetlen fogalom kidolgozásával annak mellé-, fölé- és alárendelt fogalmait is rögzítjük, a tárgykörben csak egyszer kell elmélyülnie a terminológusnak, de a terminusok rögzítésével, felülvizsgálatával, vagy a kidolgozott bejegyzések validálásával foglalkozó szakemberek is így vonhatók be a leghatékonyabban (KÜDES 2018).

A *fordításorientált terminográfia* munkafolyamatai nemzetközi szabványban is rögzítettek (ISO 12616:2002 *Translation-oriented terminography*). A szabvány alapján a fordításorientált terminográfiai munka abban tér el a „hagyományos” terminográfiai munkáktól, hogy a terminológiai adatbázis bejegyzése nemcsak terminus, de frazeológiai egység és szabványos szövegelem (akár teljes mondat, bekezdés) is lehet. A terminológiai bejegyzéssel szemben támasztott minimális követelmények is eltérők lehetnek, de a fordításorientált terminográfia során is elengedhetetlenek tartják legalább egy fogalomhoz kapcsolódó adatkategória (lehetőleg definíció, de akár magyarázat vagy kontextus) felvételét. Az „adminisztratív” kategóriák közül javasolják a forrás rögzítését (akkor is, ha szóbeli közlésről van szó). Összegezve, az alábbi információk nélkül nem

hozható létre terminológiai bejegyzés: fő terminus (main entry term), bevitel ideje és forrás.

Fontos megjegyeznünk, hogy többen érvelnek – a megfelelő terminológiai munkamódszerek alkalmazásán túl – amellet, hogy a jövőben elengedhetetlen lenne széles körben elérhető minőségi terminológiai adatbázisok kidolgozása (Fóris 2006, Prószevény 2011, Galinski és Weissinger 2019), „amely minden olyan tevékenységet támogatna, amelynek ellenőrzött minőségű terminológiai adatokra van szüksége; ilyen például a fordítás” (Galinski és Weissinger 2019: 72).

2.3 A kutatás hipotézisei

A kutatás hipotézisei az alábbiak szerint összegezhetők:

1. A dokumentáció készítése és fordítása összetett, több lépésből álló folyamat, ezek a lépések nem függetleníthetők egymástól, egymással folyamatos kölcsönhatásban állnak.
2. A komplex dokumentációkészítési és fordítási munkafolyamatban kiemelkedő jelentőségű a terminológia szerepe.
3. A helyes terminológiakezelés a minőségirányítás fontos eleme, továbbá egyszerűsíti, egyértelműsíti a fordítási projektek lépéseit és jelentős költségcsökkentő szereppel bír.
4. A fordítóirodák és dokumentációírók terminológiakezelési gyakorlata jelenleg nagymértékben különbözik egymástól.

2.4 Kutatási módszerek

A fordítás, a szakfordítás, a dokumentáció és a terminológia fogalmait, kapcsolatait *forráselemzéssel* vizsgálom. További forráselemzéssel megvizsgálom a dokumentáció fajtáit, illetve egy esettanulmány keretében és interjúk alapján szemléltetem a dokumentáció és a terminológia szerepét a fordítási folyamatban.

A *projektszemléletű vizsgálat* keretében a teljes dokumentációs folyamatot egészében vizsgálom, amelynek első lépése/alfolyamata a forrásnyelvi dokumentáció készítése, amelyet nyelvi, technológiai, módszertani szempontból elemezek. Továbbá egy *esettanulmány* formájában bemutatom a fordítási folyamatot, a minőségirányítás kritikus pontjait, a megfelelő minőségű (elsősorban terminológiai szempontból

konzisztens) dokumentáció előnyeit. A terminológiai munka, illetve a terminológiamenedzsment szerepét is a teljes dokumentációs és fordítási folyamatban együttvéve vizsgálom.

Az átfogó interjú vizsgálat során négy, magyarországi piacra is dolgozó fordításszolgáltatóval, illetve három műszaki szakszövegíróval készítek interjút. Az interjúk *strukturált interjúk*, azaz előre megírt kérdésekre építenek. Az interjúk lebonyolításának algoritmizálásához Kvale (2005: 95) hétlépcsős modelljére támaszkodom.

3. Az értekezés felépítése

Az értekezést nyolc fő fejezet, az ábrák, táblázatok és források jegyzéke, valamint az interjúk válaszait tartalmazó melléklet alkotja. A bevezetés, a kutatási célok meghatározása, és az elméleti háttér bemutatása, illetve az eredmények és összegzés által alkotott keretben a következők találhatóak.

A *negyedik* fejezetben a fordítási projekt folyamatot vizsgálom az érvényben lévő MSZ EN ISO 17100:2015 *Fordítási szolgáltatások. Fordítási szolgáltatások követelményei* szabvány és egy fordítóiroda gyakorlata alapján. A fejezetben kimutatom, hogy a szakfordítás nem egyéni műfaj, a fordítási szöveg számtalan szakember csapatmunkájának köszönhetően jön létre. Részletesen bemutatom és elemzem a fordítási folyamat egyes lépéseit, kitérve a szakterületet érintő, és a szabványban is megjelenő terminológiai problémákra, hiányosságokra: például a szabvány nem tér ki a gyakorlatban alkalmazott fordítási folyamat minden lépésére, arra sem, „hogyan a lektor által javasolt javításokat és módosításokat kinek a feladata, sőt egyáltalán szükséges-e elvégezni a célnyelvi szövegben” (Robin 2018: 74). A releváns szakirodalom alapján azt is kimutatom, hogy a fordítási szolgáltatásokra vonatkozóan (az MSZ EN ISO 17100:2015 szabványon kívül) nincs egységesen elfogadott minőségirányítási folyamat.

Egységesen elfogadott minőségirányítási folyamat hiányában részletesen bemutatok egy lehetséges *fordítási folyamatot*, amely tartalmaz minden olyan lépést, amelyek a fordítási projektek során a megfelelő minőségű fordítások készítéséhez szükségesek. Egyes lépésekkel már sokat foglalkozott mind a magyar mind a nemzetközi szakirodalom (pl. a *nyelvi előkészítés*, a tényleges *fordítás* és a *lektorálás* folyamatai), a gyakorlatban azonban számtalan olyan kérdés merül fel, amire a fent említett szabvány nem tér ki (ezek főként a javítások elbírálásának, javítások átvezetésének lépései, a

kiadványszerkesztési, nyelvi mérnöki és a gépi minőségellenőrzés feladatai). Továbbá bizonyos, a szabvány által taglalt egyes kérdésekkel a fordítástudományi szakirodalom még nem, vagy nem sokat foglalkozott (ezek a fentiekén túl a *végső ellenőrzés*, a *leadás*, a *visszajelzések kezelése*, vagy akár a különböző *adatbázisok karbantartásának folyamata* a fordítási projektek keretében [pl. fordítómemória karbantartása]). Ebben a fejezetben kimutatom és összegzem a fordítási folyamat egyes lépéseinek nyelvi/terminológiai feladatait is.

Az *ötödik* fejezetben elválasztom a *műszaki dokumentációt* a klasszikus értelemben vett *könyvtári dokumentációtól* és a *dokumentum-menedzsmenttől*. Álláspontom szerint a könyvtári dokumentáció a tartalomkezelő rendszerek közé sorolható, ezen belül pedig a dokumentum-menedzsment egy speciális fajtája.

A fejezetben bemutatom, hogy a magyar nyelvű szakirodalom és a szabványok fordításának hiánya miatt a műszaki dokumentáció és szakírás magyar nyelvű terminológiája bizonytalan, a szakmai diskurzusban itthon is gyakori az angol nyelvű kommunikáció, így az esetlegesen magyar nyelven folytatott eszmecserekből is jellemző az angol terminusok átvétele.

Már a *technical documentation* terminus magyar nyelvű megfelelőjének megadása is problematikus. A probléma gyökere, hogy az angol *technical* szót a magyarban gyakran tévesen fordítják *műszakinak*, az eredeti angol terminus nem ennyire specifikus, lásd például a *technical translation* kifejezést, melynek magyar megfelelője a *szakfordítás*. Magyar nyelven is találkozhatunk a fentiek mintájára a *szakmai dokumentáció* megnevezéssel, de a gyakorlatban elterjedtebb a *műszaki dokumentáció* terminus, mint ahogyan az idevonatkozó szabványok magyar címéből is látható. (Például: EN: *Technical product documentation — Vocabulary — Terms relating to technical drawings, product definition and related documentation*; HU: *Termékek műszaki dokumentációja. Szakszótár. Műszaki rajzokra, termékmeghatározásra és a kapcsolódó dokumentációra vonatkozó szakkifejezések*, EN: *Structuring of technical information and documentation*; HU: *Műszaki tájékoztató és dokumentáció felépítése*). Igazodva a magyar szakmai gyakorlathoz, a *technical documentation* magyar nyelvű jelölőjeként a termékkel kapcsolatos „műszaki” dokumentumra a *műszaki dokumentáció* terminust használom. A dokumentáció készítésének folyamatát, amely nemcsak a szöveges tartalmat érinti, de akár képeket, audiovizuális tartalmat stb. *dokumentációkészítésnek* nevezem, míg a kifejezetten szöveges tartalmak készítésére *dokumentációírásként*, *műszaki szakszövegírásként*, *szakírásként* vagy *szakszövegírásként* utalok.

A műszaki dokumentációk típusait illetően bemutatom, hogy a magyar nyelvű szakszövegek nem alkotnak homogén kategóriát, nem tekinthetők egyetlen szövegtípusnak, hanem diskurzustartományként értelmezhetők (Csontos 2019). Továbbá bemutatom Göpferich (1998) műszaki és természettudományos szövegtípusokat rendszerező szövegtipológiáját, amelyet kifejezetten műszaki szerkesztők és műszaki szövegírók számára az egynyelvű, eredeti szövegalkotást segítő dolgozott ki. A fejezetben továbbá a műszaki dokumentáció két prototipikus formáját (gyártási és felhasználási dokumentáció) tekintem át röviden.

A hatodik fejezetben a rendelkezésre álló szakirodalom, szabványok és előírások alapján a *dokumentációkészítés és -írás* folyamatát vizsgálom, különös tekintettel a terminológiát, terminológiamenedzsmentet érintő előírásokra, legjobb gyakorlatokra.

Elsőként az IEC/IEEE 82079-1:2019 által az információ minőségére vonatkozóan rögzített hat alapelveket: *teljesség* (completeness), *minimalizmus* (minimalism), *helyesség* (correctness), *tömörség* (conciseness), *konzisztencia* (consistency), *közérthetőség* (comprehensibility), *hozzáférhetőség* (accessibility) mutatom be. A 6.2 fejezetben az eleve nemzetközi megjelenésre készülő dokumentáció készítésekor szem előtt tartandó szempontokat vizsgálom. A tartalommenedzsmentre vonatkozó szabványok gyakran kitérnek a fordítási folyamatra, vagy azt érintő követelményekre is. Többek közt rögzítik, hogy milyen minőségirányítási lépésekre van szükség, ha a fordítás során gépi fordítást is alkalmazunk, a fordítók kiválasztásának kritériumait, illetve gyakran részletezik a terminológiamenedzsmentet érintő feladatokat is.

A *terminológiamenedzsmentre* vonatkozóan megállapítható, hogy még a használati utasítások tartalmának tervezése előtt meg kell határozni és dokumentálni kell a mögöttes terminológiát (IEC/IEEE 82079-1:2019). A dokumentációs menedzser (vagy más felelős személy) feladata, hogy kijelölje a célnyelvi terminusokat a tartalomban megjelenő kulcsterminológiára vonatkozóan. Továbbá olyan további előírásokat mutatok be, minthogy a terminológiának nemzeti és nemzetközi terminológiai szabványokon, ismert szótárakon, vagy elfogadott glosszárriumokon kell alapulnia, vagy hogy lehetőség szerint biztosítani kell, hogy a kifejezések legfeljebb három szóból álljanak (ISO/IEC 26514:2008).

A fejezet további részében a *dokumentációkészítés*, szorosabban a *dokumentációírás*, technikai környezetét és a *terminológiai minőség* biztosítását szolgáló eszközöket mutatom be, majd részletesen megvizsgálom a terminológia *szakírásban* betöltött szerepét. Bemutatom, hogy miként járulnak hozzá a terminusok mint

információhordozó nyelvi egységek a szöveg létrejöttéhez, hogy milyen hatással van mindez a későbbi fordítások minőségére, és hogy miként befolyásolja a fordítási folyamat egészét.

A *hetedik* fejezetben a forrás- és célnyelvi dokumentáció készítésének komplex folyamatát interjúk alapján vizsgálom, különös tekintettel a dokumentáció írására. Az interjúban részt vevő alanyok a fordításszolgáltatók esetében projektmenedzserek, a fordítási folyamatok fejlesztői, tulajdonosai, illetve nyelvi vezetői voltak. Olyan szakemberek, akik az adott cég minőségirányítási folyamatait behatóan ismerik, és adott esetben alakítják is azokat. A szakszövegírók, technical writerek mindannyian több mint 10 éves szakszövegírói gyakorlattal rendelkeznek, több területen is kipróbálták már magukat, és az ilyen jellegű hazai képzés hiányából fakadóan különböző háttérrel érkeztek a szakszövegírói szakterületre. Az interjúk vizsgálat célja volt az is, hogy közelebb hozza egymáshoz a projektben részt vevő feleket, egyben feltárva azokat a gócpontokat, ahol a folyamatok fejlesztése szükséges és lehetséges.

A fordítóirodákkal végzett interjúk kutatás során kimutattam, hogy a fordításszolgáltatók a dokumentációk fordítása során három fő területen látnak problémát. Ezek a (1) kommunikáció nehézségei: rendszerint nem érhető el a dokumentáció készítője, vagy nem érhető el olyan szakember, akinek hatása, illetve tudása van a dokumentációkészítés folyamatáról; (2) a fordításra kerülő szövegek esetében fennálló kontextushiány, (3) a fordításszolgáltató nem látja a szerepét a teljes folyamatban.

A 9. táblázatban a fordításszolgáltatók által adott válaszok alapján összefoglaltam, hogy a fordításszolgáltatók mely projektlépéseket alkalmazzák mindennapi munkáik során. A 10. táblázatban a fordítási projektek előkészítésének nyelvi, terminológiai lépéseit összegeztem. Kimutattam, hogy az egyes fordításszolgáltatók folyamataik kialakítása során nem feltétlenül alkalmazzák az MSZ EN ISO 17100:2015 szabványt. A fordításszolgáltatók gyakorlatában több szempontból is eltérés mutatkozik: például, hogy (1) az egyes projektlépéseket milyen kompetenciákkal rendelkező szakemberek hajtják végre; (2) a projekt elején szükséges nyelvi feladatokat, mint például a terminológiai munkát, vagy a szerkesztési útmutató készítését a fordításszolgáltatók kötelezően vagy csak külön megrendelésre végzik el; (3) az adatbázisok karbantartásának folyamatában. Utóbbi során különböző lehet mind a frissítendő adatbázisok száma (fordítási memória, terminológiai adatbázis stb.), mind a kivitelezés mélységében (fordítási memória esetében jelentheti csak a végleges fájlkészlet importálását a fordítási memóriába, de az

inkonzisztenciák szűrését, terminológiai döntések átvezetését, azaz a fordítási memória „jobbítását” is; terminológiai adatbázis esetében jelentheti csak az adatbázisban már korábban is szereplő terminusok célnyelvi jelölőinek javítását, de kitérhet a metaadatok frissítésére is, az adatbázis bővítésére, de akár a terminológiai adatbázisok átstrukturálásra is).

A szakírókkal végzett interjúk vizsgálat során megállapítottam, hogy bár a szakszövegírással foglalkozó cégek, szakemberek nem ismerik és/vagy nem használják a vonatkozó szabványokat, a tartalomelőállítási folyamat a megkérdezettek szerint meglehetősen sztenderdizált, és ez alapján négy szakaszra bontható. A négy szakasz a forrásgyűjtés, a vázlatelőállítás (draftkészítés), az ellenőrzés (nyelvi-stilisztikai, szakmai) és a jóváhagyás szakasza (approval). Ez részben megegyezik a Czinkóczki és Fehér (2019), illetve a szabványok által kívánatosként megjelölt folyamattal. Czinkóczki és Fehér alapján, illetve az interjúk eredményeként felvázolható folyamatok összehasonlítását a 11. táblázatban végeztem el.

Az interjúk kutatás terminológiai munkafolyamatokkal kapcsolatos bemutatására itt nem térek ki, ezek eredményeit a következő, 4. fejezetben részletezem.

4. Eredmények

4.1. A hipotézisek vizsgálatának eredménye

1) *„A dokumentáció készítése és fordítása összetett, több lépésből álló folyamat, ezek a lépések nem függetleníthetők egymástól, egymással folyamatos kölcsönhatásban állnak.”*

Kimutattam, hogy a vonatkozó szabványok, a szakirodalmi előzmények és a gyakorlat alapján a dokumentáció készítése szorosan kapcsolódik a fordítási folyamathoz. A dokumentációkészítés során fontos szempont például a célközönség kijelölése, beleértve a célnyelvi kultúrákat is, használati utasítás készítésekor az információ tervezésének magában kell foglalnia a helyi nyelvi követelmények azonosítását. Tehát a szakszövegíróknak már a dokumentáció forrásnyelvi szövegének írásakor szükségszerű adott esetben több célnyelvi közönségre is figyelemmel lennie, illetve részben már a fordítási projektfolyamat is megtervezendő. Ezek alapján látható, hogy a dokumentációkészítés és -fordítás folyamata módszertani szempontból nem szétválasztható.

Szintén a dokumentációkészítés és dokumentációfordítás szoros kapcsolatát támasztja alá, hogy a dokumentációt a közzététel után karbantartani, frissíteni szükséges, az ezen lépések során történő változtatások lekövetendők, elavulás esetén pedig eltávolítása, archiválása is feladata a dokumentációval foglalkozó szakembereknek. Utóbbi követelmény a dokumentáció minden nyelvű verziójára kiterjed.

Továbbá az eleve nemzetközi megjelenésre készülő dokumentáció készítésekor az is szem előtt tartandó szempont, hogy későbbi több nyelvre való fordítása a lehető legegyszerűbb legyen. Az információs szerkezetnek, a folyamatoknak és a forrásnyelvi tartalomnak is nagy hatása van a fordításra, nemcsak a költségek és a minőség szempontjából, de az időtényezőt érintően is (ISO/IEC/IEEE 26511:2018). Ebben az értelemben a fordítás is visszahat a dokumentációkészítésre, hiszen a fordítás által támasztott anyagi, időbeni és minőséget érintő kérdések jelentősen befolyásolják már a forrásszöveg elkészítésének folyamatát is.

2) *„A komplex dokumentációkészítési és -fordítási munkafolyamatban kiemelkedő jelentőségű a terminológia szerepe.”*

A komplex dokumentációkészítési folyamatban a terminológiai munka elsődleges helye a fordítástól eltérően nemcsak az előkészítési és lektorálási fázishoz köthető, de az integrált tartalomkezelő és fordításmenedzsment szoftverek megjelenésével már szükségszerűen előbbre tolódik. A szakszövegírás esetében egyébként is nagy jelentőséggel bír a megfelelő és konzisztens terminushasználat, de az összefüggő forrásszöveg megszűnésével még nagyobb hangsúlyt kap az információk megfelelő háttéradatbázisok segítségével való megosztása.

Kimutattam, hogy amennyiben a szakszövegírás során nem áll rendelkezésre kidolgozott terminológiai adatbázis, akkor a dokumentáció minősége több szempontból is hiányosságokat mutathat. Például inkonzisztens terminushasználat esetén előfordulhat, hogy az olvasó nem találja meg az általa keresett információt, a terminológiai inkonzisztencia problémákat okoz a szöveg megértésben.

3) *„A helyes terminológiakezelés a minőségirányítás fontos eleme, továbbá egyszerűsíti, egyértelműsíti a fordítási projektek lépéseit, és jelentős költségcsökkentő szereppel bír.”*

Brown-Hoekstra (2010) alapján is a lehető legjobb minőségű fordítások készítéséhez érdemes a terminológiamenedzsmentet a dokumentáció és lokalizáció folyamatából kiemelni és külön kezelni, egyben megtartva a különböző csapatok közötti

szoros együttműködést. Brown-Hoekstra olyan alcsoport létrehozását javasolja, amely a dokumentáció, a fordítás és a fejlesztői csapat képviselőit foglalja magában, továbbá az úgynevezett „in-country reviewer”-eket (erről részletesen lásd a 6.6.1 fejezetet).

Franz és Weber (2004) talán ennél is fontosabbnak tartja a terminológiai munka szerepét, úgy látják, hogy a dokumentációs és fordítási folyamat egészében ugyanazt a terminológiai adatbázist kell elérhetővé tenni, amely ugyanakkor nemcsak a terminusokat, de a nyelvi erőforrások szélesebb körű kezelését teszi lehetővé (mondatok, szabályok, szemantikai egységek). Szerintük innentől a tartalomkezelés ezután nemcsak a dokumentumok szabályozott létrehozását, hanem a fordításukat is „megszervezné”.

A költségek szempontjából a terminológiai inkonzisztencia csökkenti a nyelvtechnológiai alkalmazások használatának hatékonyságát, nő a fordítás költsége és a fordításra fordított idő mennyisége. Emellett a dokumentáció készítése során több olyan probléma is felmerülhet, amelyeket nem minden esetben nevezhetünk „terminológiai problémának”, de terminológiai adatbázis használatával könnyen kiküszöbölhetők.

Saját eredményeim összhangban vannak a szakirodalomban foglaltakkal, vagyis a terminológiai munka nemcsak a forrásnyelvi és célnyelvi szövegek készítésében játszik rendkívül fontos szerepet, de egyben valóban egyszerűsíti és egyértelműsíti a fordítási projektek lépéseit. Nemcsak a fentiek szerinti komplex folyamatban, de magában a fordítás előállításának folyamatában is. Kidolgozott terminológiai adatbázissal ugyanis megvalósítható a fordítások géppel támogatott ellenőrzése, megelőzhetők a fordításban részt vevő felek közötti terminológiai viták, mi több, a fordítási folyamat is határozottan gyorsabb, és egyben költségtakarékosabb (utóbbiról lásd még részletesen Demeczky 2009).

4) *„A fordítóirodák és dokumentációírók terminológiai kezelési gyakorlata jelenleg nagymértékben különbözik egymástól.”*

Az interjúk vizsgálatok megmutatták, hogy a terminológiamenedzsmentet érintő eljárások, illetve a terminológiai adatbázisok használata a mai napig nem feltétlenül bevett sem a fordításszolgáltatók körében, sem a dokumentációkészítés során. Annak ellenére sem, hogy a szabványok és a szakirodalom egyöntetűen felhívja a figyelmet a terminológiai munka szükségességére és hasznára mind a dokumentációkészítés, mind a fordítási folyamat esetében. Bár a válaszadók mindannyian úgy tartják, hogy a terminológiai munka fontos, egyetértés nem feltétlenül látszott kirajzolódni abban, hogy mikor, milyen körülmények között és milyen feltételekkel van szükség terminológiai

munkára. Egyes válaszadók szerint terminológiai munkára inkább csak akkor van szükség, ha fordítás is felmerül a dokumentációs projekt céljai között, mások szerint a terminológiai adatbázis akkor is csak a tiltott terminusok felvételére szolgál. De arra is láthatunk példát, hogy a terminológiai munka rendkívül kiforrott és szabályozott keretek között zajlik, és a terminológiai adatbázis akár széles körben is elérhető (dokumentációkészítők, fordítók és más nyelvi szakemberek számára is).

Egyetértés leginkább abban mutatkozik, hogy a fordításszolgáltatók szerint a terminológiai munkában a legfontosabb a forrásszöveg előkészítése, illetve legfőképp ezért látják/látnák értelmét terminológus foglalkoztatásának. További közös szempont, hogy a célnyelvi terminológia kidolgozását és a terminológiai adatbázis kezelését, karbantartását nem feltétlenül terminológus szakemberrel végeztetnék el, még akkor sem, ha belátják, hogy a terminológiamenedzsment más, speciálisabb tudást igényel, mint amivel a fordítási folyamatban megjelenő többi résztvevő (például projektmenedzser) rendelkezik.

Figyelemre méltó eredmény, hogy az interjúk válaszai alapján a terminológiai munka, illetve a terminológiamenedzsment a szakszövegírók számára nagyobb jelentőséggel bír, mint a fordítóirodák számára. Ez valószínűleg annak köszönhető, hogy szakszövegírókat inkább nagy nemzetközi vállalatoknál foglalkoztatnak, ahol a terminológiamenedzsment már nyilvánvalóan kiforrottabb formában jelenik meg, mint a hazai piacra is dolgozó kis- és középvállalkozások esetében.

4.2 Új tudományos eredmények összegzése

1. Behatároltam a dokumentáció, a terminológia, az információtudomány és a fordítástudomány kapcsolódási területeit a releváns szakirodalom feldolgozásával.
2. Bemutattam a dokumentáció és a fordítás, a dokumentáció és a terminológia kapcsolatait.
3. Az érvényes szabványok, a tudományos szakirodalom és a mindennapi gyakorlat alapján elkészítettem a fordítási folyamat korábbinál pontosabb algoritmusát, amely a fordítási projektekhez elméleti és technikai segédletet is jelent.
4. Kimutattam és meghatároztam a terminológia komplex fordítási folyamatban betöltött szerepét és helyét.

5. A fordítási projektlépések áttekintésével és a dokumentációkészítési folyamat alapos vizsgálatával kimutattam a terminológiai munka minőségirányításban betöltött szerepét. Példákkal és az eddigi szakirodalmi eredmények segítségével rávilágítottam a terminológia gazdasági hasznára.
6. Interjúk vizsgálat segítségével felmértem és bemutattam a fordítóirodák terminológiai dokumentációs és dokumentációfordítási gyakorlatát, és a terminológia szakszövegírói munkafolyamatban elfoglalt szerepét. Továbbá egy konkrét fordítóiroda gyakorlata alapján részletesen is leírtam a folyamatok egyes lépéseit és a fordítási folyamatban betöltött relevanciájukat. A szakirodalomban és szabványokban foglaltakat összevettem a fordítóirodák napi gyakorlatával, és kimutattam a különbségeket.
7. Megvizsgáltam és részletesen bemutattam a műszaki dokumentáció készítésének folyamatát, különös tekintettel a szakszövegírással és a terminológiát érintő gyakorlati alkalmazásokra.

5. A kutatás haszna, alkalmazhatósága

A terminológiai munka helye és szerepe a dokumentációkészítés és -fordítás komplex folyamatában olyan komplex vizsgálat, amelynek eredményei hasznosak mind a fordítóirodák, mind a gyakorló fordítók és a fordítási folyamat más résztvevői számára.

Szintén hasznos lehet mind a fordítás, mind a terminológia oktatása során, akár a már ma is működő szakfordító- és terminológus képzésekben, akár a jövőben induló, a terminológiával és fordítással szorosan kapcsolatban álló képzésekben, ahol a cél olyan szakemberek képzése, akik képesek ellátni az írásbeli és nyelvi közvetítés feladatát (pl. nyelvi mérnök, dokumentációs szakember, szakíró).

Az értekezésben további számos feltáratlan területet jelöltem meg, amelyekből itt csak párat említenék. Egyrészt érdemes lenne a szakfordítási projektfolyamatok még részletesebb leírása, hogy választ találjunk olyan kérdésekre, amelyek a fordításszolgáltatók mindennapjaiban gyakran felmerülnek, de a rendelkezésre álló szabványok sem tisztáznak egyértelműen.

Érdemes lenne azt is vizsgálni, hogy szélesebben milyen kompetenciákra és ismeretekre van szüksége a fordítási projektfolyamatok különböző résztvevőinek. Szintén érdemes lenne a dokumentációkészítés és a fordítás során terminológiai munka céljából használt szoftvereket részletesebben elemezni. Továbbá célszerű lenne egy, a

dokumentáció írása és fordítása során használt szoftverekben egyaránt működőképes terminográfiai adatstruktúra kidolgozása, amely lehetővé tenné a terminológiai adatbázisok könnyedebb beépítését, felhasználását az egyes részfolyamatokban. A dokumentációkészítés folyamata is számtalan vizsgálati lehetőséget kínál, ezek közül csak egy a szakszövegírás nyelvészeti aspektusainak mélyebb vizsgálata.

6. A tézisekhez felhasznált irodalom

- Agwu, U. P. 2016. Modern Technology in Translation: Contributions and Limits. *World Applied Sciences Journal* Vol. 34. No. 8. 1118–1123.
- Balogh A., Földesi T. 2008. A minőségügy magyar terminusainak értelmezése. *Magyar Terminológia* 1. évf. 2. sz. 243–260.
- Brown-Hoekstra, K. 2010. How documentation and translation processes affect each other. *Tcworld magazine for international information management* 10. <http://www.tcworld.info/e-magazine/content-strategies/article/how-documentation-and-translation-processes-affect-each-other>. [Hozzáférés dátuma: 2019.10.27.]
- Cabré, M. T. 1999. *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Amsterdam: John Benjamins.
- Czinkóczki Á., Fehér I. 2019. Hogyan készül a műszaki szakszöveg? A műszaki dokumentáció életciklusa. In: Fóris Á., Bölcskei A. (szerk.) *Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás*. Budapest: KRE – L’Harmattan. 111–129.
- Csontos N. 2019. A műszaki szöveg szövegtipológiai megközelítése. In: Fóris Á., Bölcskei A. (szerk.) *Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás*. Budapest: KRE – L’Harmattan. 147–168.
- Esselink, B. 2000. *A Practical Guide to Localization*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Esselink, B. 2003. Localisation and Translation. In: Somers, H. (ed.) *Translation. A Translator’s Guide*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 66–86.
- Faludi A. 2017. A dokumentáció mint információtudomány és a terminológia kapcsolata. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 17. évf. 2. sz. <http://alkalmazottnyelvtudomany.hu/wordpress/wp-content/uploads/FaludiA.pdf>. [Hozzáférés dátuma: 2019.10.27.]
- Fóris Á. 2006. A terminológiai szemlélet szerepe a szakmai kommunikációban. *Tudásmenedzsment* 7. évf. 3. sz. 91–100.
- Fóris Á. 2015. A terminológia szerepe a többnyelvű Európában. In: Benő A., Fazakas E., Zsemlyei B. (szerk.) *Többnyelvűség és kommunikáció Kelet-Közép-Európában. MANYE XXVI*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum Egyesület. 25–34.
- Fóris Á. 2018. Fordítás és terminológia: a terminológia szerepe a fordítási folyamatban. In: Robin E., Zachar V. (szerk.) *Fordítástudomány ma és holnap*. Budapest: L’Harmattan. 71–90.

- Fóris Á. 2019. Új tendenciák és módszerek a fordítási folyamatban: a terminológia és a dokumentáció szerepe. In: Szoták Sz. (szerk.) *Diszciplínák találkozása – Nyelvi közvetítés a 21. században*. Budapest: Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda. 211–219.
- Fóris Á., Bölcskei A. (szerk.) 2019. *Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás*. Budapest: KRE – L'Harmattan Kiadó.
- Fóris Á., Faludi A. 2017. A dokumentáció és a dokumentum-menedzsment kapcsolatai, összefüggései a terminológiával és a fordítói gyakorlattal. *Fordítástudomány* 19. évf. 2. sz. 25–39.
- Fóris Á., Faludi A. 2019. A műszaki dokumentáció, a szakírás és a terminológia kapcsolatainak áttekintése. In: Heltai J. I., Oszkó B. (szerk.) *Nyelvi repertoárok a Kárpát-medencében és azon kívül. A 20. Élőnyelvi Konferencia (2018. augusztus 30. – 2018. szeptember 1.) előadásai, 2018*. Megjelenés alatt.
- Franz, J., Weber, F. 2004. One Terminology Database = Three Applications. *Tcworld magazine for international information management*. <https://www.technical-communication.org/technical-articles/technical-authoring/one-terminology-database-three-applications.html>. [Hozzáférés dátuma: 2019.10.27.]
- Galinski, C. és Weissinger, R. 2019. Terminológiai szabványosítás és fordítási szabványok. In: Fóris Á., Bölcskei A. (szerk.) 2019c. *A szabványosítás fordítási és terminológiai vonatkozásai*. Budapest: KRE – L'Harmattan. 71–85.
- Göpferich, S. 1998. *Interkulturelles Technical Writing. Fachliches adressatengerecht vermitteln*. Tübingen: Narr.
- Heltai P. 2014. *Mitől fordítás a fordítás?* Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Holmes, J. 1972. The Name and Nature of Translation Studies. 1st ed.: *APPTS Series of the Translation Studies Section, Dept. of General Literary Studies*. Amsterdam: University Press.
- Horváth P. I. 2009. *A lektori kompetencia*. Budapest: ELTE BTK. Doktori értekezés.
- Koltay T., Prókai M. 2010. Terminológiai változások a XX–XXI. századi könyvtártudományban. *Magyar Terminológia* 3. évf. 2. sz. 269–284.
- KÜDES 2018. *Empfehlungen der Terminologiarbeit* Bern: KÜDES – Konferenz der Übersetzungsdienste europäischer Staaten.
- Kvale, S. 2005. *Az interjú – Bevezetés a kvalitatív kutatás interjútechnikáiba*. Budapest: Jósöveg Műhely Kiadó.

- Pym, A. 2002. *Localization and Linguistics*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Localization-and-Linguistics-Pym/257bb085d459094b29a813bf9dbe0a6d0bed1c44> [Hozzáférés dátuma: 2019.10.31.]
- Robin E. 2018. *Fordítási univerzálék és lektorálás*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Sermann E. 2013. *A terminológiai szabványosítás és a terminológiai harmonizáció fordítási vonatkozásai. Doktori értekezés*. Budapest: ELTE BTK.
- Szépe Gy. 1967. *A Tudományos Tájékoztatás Elmélete és Gyakorlata 11. Nyelvfeldolgozás és dokumentáció*. Budapest: Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ.
- Tamás D. M. 2014. *Gazdasági szakszövegek fordításának terminológiai kérdéseiről*. Budapest: ELTE Bölcsészettudományi Kar Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.

A tézisekhez felhasznált források

2012. évi LXXXVIII. törvény a termékek piacfelügyeletéről. <https://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?dbnum=1&docid=A1200088.TV> [Hozzáférés dátuma: 2019.10.27.]
- IEC/IEEE 82079-1:2019 *Preparation of information for use (instructions for use) of products – Part 1: Principles and general requirements*.
- ISO 12616:2002 *Translation-oriented terminography*.
- ISO/IEC 26514:2008 *Systems and software engineering – Requirements for designers and developers of user documentation*.
- ISO/IEC/IEEE 26511:2018 *Systems and software engineering – Requirements for managers of information for users of systems, software, and services*.
- MSZ EN ISO 17100:2015 *Fordítási szolgáltatások. Fordítási szolgáltatások követelményei*.
- wikipedia.org* https://hu.wikipedia.org/wiki/Műszaki_írás [Hozzáférés dátuma: 2019.10.27.]

7. Publikációs jegyzék

Az értekezés témájához kapcsolódó publikációk és tudományos előadások

Tanulmány:

- Faludi A. 2015a. Lexikai kohéziós vizsgálat CAT-tel fordított szövegeken – A doménreláció mint a lexikai kohézió eszköze. In: Károly K., Fóris Á. (szerk.) *A fordítás titkos ösvényein. Doktori kutatások Klaudy Kinga tiszteletére II.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 27–44.
- Faludi A. 2015b. Könyvtári adatbázisok a fordítás szolgálatában. In: Fata I., Veresné V. K. (szerk.) *Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális témáiról.* Gödöllő: Szent István Egyetem, Társadalomtudományi és Tanárképző Intézet. 102–110.
- Faludi A. 2016. A terminológiai munka jelentősége az IKEA-ban a belső kommunikáció és a fordítás szempontjából. *Fordítástudomány* 19. évf. 2. sz. 70–87.
- Faludi A. 2017. A dokumentáció mint információtudomány és a terminológia kapcsolata. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 17. évf. 2. sz. <http://alkalmazottonyelvtudomany.hu/wordpress/wp-content/uploads/FaludiA.pdf>
- Fóris Á., Faludi A. 2017. A dokumentáció és a dokumentum-menedzsment kapcsolatai, összefüggései a terminológiával és a fordítói gyakorlattal. *Fordítástudomány* 19. évf. 2. sz. 25–39.
- Faludi A., Fóris Á., B. Papp E. 2018. A dokumentáció a terminológiában: elvek és oktatási vonatkozások. In: Dombi J., Farkas J., Gúti E. (szerk.) *Aszimmetrikus kommunikáció – aszimmetrikus viszonyok.* Bicske: SZAK Kiadó. 739–753.
- Fóris Á., Faludi A. 2019b. A dokumentáció és a dokumentum-menedzsment kapcsolatai, összefüggései a terminológiával és a fordítói gyakorlattal. In: Fóris Á., Böleskei A. (szerk.) *Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás.* Budapest: KRE – L'Harmattan. 17–36. [utánközlés]
- Fóris Á., Faludi A. 2019c. A szakírás és a dokumentáció mint nyelven belüli szakfordítás. In: Fóris Á., Böleskei A. (szerk.) *Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás.* Budapest: KRE – L'Harmattan. 37–58.

Publikálás alatt:

- Fóris Á., Faludi A. 2019a. A műszaki dokumentáció, a szakírás és a terminológia kapcsolatainak áttekintése. In: Heltai J. I., Oszkó B. (szerk.) *Nyelvi repertoárok a Kárpát-medencében és azon kívül. A 20. Élőnyelvi Konferencia (2018. augusztus 30. – 2018. szeptember 1.) előadásai, 2018.* Megjelenés alatt.
- Fóris Á., Faludi A. 2020a. A terminológia mint minőségbiztosítási tényező az interkulturális transzfer folyamatában. In: Fóris Á., Bölcskei A. (szerk.) *Nyelv, kultúra, identitás: Alkalmazott nyelvészeti kutatások a 21. századi információs térben. I. Terminológia, lexikográfia, fordítás.* Budapest: Akadémiai Kiadó. www.mersz.hu. Megjelenés alatt.
- Fóris Á., Faludi A. 2020b. A terminológia mint a fordítóknak nyújtott információ- és tudásmenedzsment – történeti szempontok. In: Z. Karvalics László (szerk.) *A fordítás kultúrhistoriája információtörténeti nézőpontból.* Szeged: Primaware. Megjelenés alatt.
- Fóris Á., Faludi A. 2020c. A lexikográfia mint tantárgy a felsőoktatásban – a magyar alapszakon, a magyartanár és a magyar mint idegen nyelv tanári képzésben és a terminológia mesterszakon. In: Eöry V., Tóth Á. (szerk.) *A szótár az oktatásban. A lexikográfiától a szótárhasználatig.* Budapest: Tinta Könyvkiadó. Megjelenés alatt.

Recenzió:

- Faludi A. 2013b. Slovensko–maďarský odborný terminologický slovník. (Szlovák–magyar terminológiai szótár). *Magyar Terminológia* 6. évf. 1. sz. 121–125.

Konferenciabezámoló:

- Faludi A. 2013c. Névtan és egységesítés: Egy kerekasztal-beszélgetés tanulságai. *Névtani Értesítő* 35. 231–235.
- Faludi A. 2013d. ProFord Őszi Konferencia. Budapest, PPKE BTK, 2013. szeptember 20. *Fordítástudomány* 15. évf. 2. sz. 109–114.
- Faludi A., B. Papp E. 2014. Terminológiai csütörtök. *Nyelv és Tudomány* 2014. február 11., <https://www.nyest.hu/hirek/terminologiai-csutortok>

Szótárkészítés (közreműködés):

Fóris Á., B. Papp E., Sermann E. (szerk.); Fóris Á. (Gyűjtötte), B. Papp E. (Gyűjtötte), Sermann E. (Gyűjtötte), Faludi A. (Gyűjtötte), Nagy E. (Gyűjtötte), Petrányi A. (Gyűjtötte) 2015. *DictionELI. Lézerterminológiai szótár*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem. <http://dictioneli.stepp.hu> (Elektronikus) DOI azonosító: 10.14232/dictioneli

Konferenciaelőadás:

Faludi A. 2015c. *Fordítástámogató könyvtári adatbázisok*. Elhangzott: *Szakfordító szakmai nap*. Szent István Egyetem, Gödöllő, 2015. január 22.

Faludi A., Fóris Á., B. Papp E. 2017. A dokumentáció a terminológiában: elvek és oktatási vonatkozások. Elhangzott: *XXVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. Aszimmetrikus kommunikáció – aszimmetrikus viszonyok*. MANYE–PTE, Pécs, 2017. augusztus 30 – szeptember 1.

Fóris Á., Faludi A. 2019. A műszaki dokumentáció, a szakírás és a terminológia kapcsolatainak áttekintése. Elhangzott: *20. Élőnyelvi Konferencia. Nyelvi repertoárok a Kárpát-medencében és azon kívül*. KRE, Budapest, 2018. augusztus 30. – szeptember 1.

Fóris Á., Faludi A. 2019. A terminológia mint minőségbiztosítási tényező az interkulturális transzfer folyamatában. Elhangzott: *XXVII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. Nyelv, kultúra, identitás: Alkalmazott nyelvészeti kutatások a 21. századi információs térben*. MANYE–KRE, Budapest, 2019. április 15–16.

Fóris Á., Faludi A. 2019. A terminológia mint a fordítóknak nyújtott információ- és tudásmenedzsment – történeti szempontok. Elhangzott: *A fordítás kultúrhistoriája információtörténeti nézőpontból*. Szegedi Információtörténeti Műhely, Szeged, 2019. október 16.

Fóris Á., Faludi A. 2019. A lexikográfia mint tantárgy a felsőoktatásban – a magyartanár és a magyar mint idegen nyelv tanári képzésben és a terminológia mesterszakon. Elhangzott: *A szótár az oktatásban – A lexikográfiától a szótárhasználatig*, MTA–ELTE–MNYT, Budapest, 2019. november 12.

Faludi A. 2020. A terminológia helye a fordítás folyamatában – szabványok, előírások és a fordításszolgáltatók gyakorlata. Elhangzott: *DOKU 2020 konferencia*, TERMIK–KRE BTK MNYIKI–MaTT, Budapest, 2020. február 6.